

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 16 oktober 2022

Crisistijd?

Geeske Hovingh

Stel dat je in het jaar 2012 een goedwerkende glazen bol had en je aan je buurvrouw kon vertellen hoe de wereld er tien jaar later uit zou zien: oorlog aan de grens van Europa, nucleaire dreiging op het niveau van tijdens de Koude Oorlog, een epidemie die wereldwijd miljoenen slachtoffers maakt, badplaatsen in Turkije waar de thermometer de 49 graden aantikt, kinderen overnachtend onder lekke zeiltjes in Ter Apel en mensen in datzelfde Nederland die bloempotkachels knutselen om zichzelf mee warm te houden in de herfst.

Je was glazig aangestaard, misschien zelfs wel uitgelachen, want zulke dingen verzin je niet. Maar... Je bleek een echte waar-zegger, want zulke dingen gebeurden wél. De wereld maakt een ongekende verandering door die met vele crises en slachtoffers gepaard gaat.

Nu denkt u misschien: ik kwam toch naar deze dienst om wat bemoedigd te worden en nu klinkt daar weer zo'n onheilsprofetes. Maar in de Ekklesia is het wereldnieuws nooit ver weg en maken we het niet mooier dan het is. Ook niet makkelijker overigens. En dan moeten we concluderen dat het anno 2022 wereldwijd ritselt van de Ploerten en Schenders. Van Poetin tot Ali Khameini, van Bolsonaro tot aan onze eigen Baudet, het zijn allemaal ijdele machtswellustelingen - ik zal even niks over hun gender zeggen - die met hun simplistische gedachtegoed keuzes maken die catastrofale gevolgen hebben voor Moeder Aarde en haar bewoners. En die bewoners zijn intussen met zó veel dat ze te dicht op elkaars lip terecht komen, wat weer bijdraagt aan het ontstaan van virussen, spanningen en verdere uitputting van de aarde.

Wij komen in de Ekklesia wekelijks met een stuk of honderd van die aardebewoners samen. We voelen sinds enkele jaren tastbaarder dat er crises zijn: want we moesten ineens thuisblijven van deze diensten, of alles ontsmet en met mondkapjes op doen. (Ik hoop overigens dat die maatregelen ons voorlopig nog even bespaard blijven!) We smolten afgelopen zomer weg op het terras en sommigen van ons piekeren nu over het betalen van de boodschappen en de energierekening. Dat is voor velen, in ieder geval voor mijn generatie, een nieuwe ervaring die onrustig maakt. We moeten bezuinigen, improviseren en rekening houden met een toekomst die er misschien wel minder comfortabel uit ziet dan we altijd dachten.

Toch, en dat is een schrale troost, is deze 'crisistijd' zoals die ook wel genoemd wordt, geen unieke situatie. Er zijn hier vandaag mensen aanwezig die de oorlog nog hebben meegemaakt, zich de smaak van een bloembol misschien nog kunnen herinneren. Er zijn hier mensen die op plekken hebben gewoond waar al het comfort van hier ver te zoeken was. Zo iemand is ook de journaliste Femke van Zeijl die al vele jaren in de Nigeriaanse miljoenenstad Lagos woont en daarover het boek *De doe-het-zelf-maatschappij* schreef. In Lagos is niets vanzelfsprekend. Water uit de kraan? Misschien. Elektriciteit? Als het de regering uitkomt. Veiligheid in de buurt? Alleen als je de politie royaal betaalt. Dit lezende, afgelopen zomer voor mijn luxueuze tent in België, besefte ik, hoe moralistisch dat misschien ook moge klinken, dat we hier toch nog altijd heel wat zegeningen hebben om te tellen!

En dat is ook wat historica Beatrice de Graaf in haar recent verschenen essay *Crisis!* beschrijft: dat crises van alle tijden zijn, maar dat alleen de manier waarop we met die crises omgaan, is veranderd. Door de toegenomen welvaart alhier kunnen we niet meer improviseren - dat is wat zij de kwetsbaarheidsparadox noemt: naarmate een land en een bevolking rijker en veiliger worden, en er beter in slagen crises te voorkomen, is de ontredde des te groter wanneer zich dan af en toe een crisis voordoet.

Een ander verschil is dat we ons intussen een stuk minder makkelijk bij onheil neerleggen. Vroeger dachten we: Onze Lieve Heer zal het wel zo gewild hebben en vervolgens pakten we een bezem en gingen puin ruimen. Nu zijn we bij een crisis snel geneigd de overheid of andere machtsinstituties te verdenken van schuld. Bij de coronacrisis werd dat heel expliciet duidelijk en resulteerde het bij sommigen in ronduit krankzinnige complotkronkels. Dat is eigenlijk een uiting van hetzelfde: we willen er niet aan dat ons leven niet meer zo comfortabel en vrij is als we altijd dachten. Het maakt ons boos dat we minder controle over ons leven blijken te hebben. En dus zoeken we naar een zondebok en blazen daarmee de crises van deze tijd nog eens flink op in ons hoofd.

Laat duidelijk zijn: ik wil de huidige staat van de wereld niet bagatelliseren. Het is ook niet af en toe een crisis waar we nu mee te maken hebben, maar minstens tien zelfstandige naamwoorden waar je het woord crisis intussen achter kunt plakken. Anton Huisman formuleerde dat een paar weken geleden in de weekbrief van deze Ekklesia scherp. Hij zei: 'Wat de dreigende crises van nu met elkaar gemeen hebben, is dat alles met elkaar samenhangt.' (...) Wat dus betekent dat de ene crisis tot een andere kan leiden. Maar daarover zei Anton ook: 'In het systemische van de crises wordt ook iets zichtbaar van de verbinding tussen mens en natuur en tussen mensen onderling.'

En daar gloort wat mij betreft de hoop, want een verbinding kan ons in de vorm van een kapotte gaspijpleiding misschien in de problemen brengen, maar gelukkig zijn er ook andere, positieve verbindingen mogelijk. En dan komen we uit bij die psalm die we lazen. Psalm 1. Een soort geloofsbelijdenis van de Ekklesia als u het mij vraagt. Een basistekst waarin alles klip en klaar onder elkaar gezet wordt. Ik koos die tekst uit omdat het woord crisis er - weliswaar wat verborgen - in voorkomt. In het Hebreeuws staat er: *mispat* - een ander woord voor crisis - wat in deze context betekent: 'gericht'. Maar dan niet als strafexpeditie of wraakoefening, maar als zaken die worden rechtgezet. De psalm maakt duidelijk dat Ploert en Schender nooit het laatste woord zullen hebben. Dat er een moment komt, een crisis, waarop dingen aan het licht komen en het goede het kwade zal overwinnen.

Maar dat is niet een kwestie van *stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw*. Steeds opnieuw moeten we ons deze zinnen inprenten: dat je niet onverschillig je schouders ophaalt over de staat van de wereld, of nog erger, je laat verleiden tot meedoen aan ploertig gedrag, maar dat je steeds opnieuw beseft dat goed is dat je niet doet wat slecht is.

Dat klinkt simpel, maar het is een diepe en essentiële boodschap waar we ons steeds opnieuw aan moeten herinneren. Daar is deze Ekklesia voor bedoeld, net als andere kerken, moskeeën, buurthuizen, wereldhuizen - plekken waar mensen zich met elkaar verbinden en waar ze samen streven naar het goede.

Dat is ook wat er gebeurt in de Doe-het-zelf-maatschappij in Lagos. Als er geen politie in de straten meer actief wil zijn, dan organiseren mensen zelf wel een soort burgerwacht die diefstallen en inbraken weet te voorkomen. Als er geen elektriciteit meer geleverd wordt in het buurtje waar Van Zeijl woont, besluit de buurman zonnepanelen op zijn dak te plaatsen. Zon genoeg. De burens mogen daar vervolgens om de beurt hun telefoons opladen in ruil voor wat ze zelf kunnen missen. Op kleine schaal bouwen deze mensen zo met creativiteit en samenwerking aan een wereld zoals die op grote schaal zou moeten zijn. En natuurlijk klopt het niet dat de overheid mensen zo aan hun lot overlaat, maar het is des te bewonderenswaardiger dat ze de veerkracht hebben om er, al improviserend, zelf iets van te maken.

Nederland is geen Nigeria, maar we kunnen hier wel wat van leren. We zouden gebaat zijn bij wat meer relativiseringsvermogen, vindingrijkheid en vooral: wat meer met elkaar optrekken. Geen boze vuisten, maar handen uit de mouwen en mensen die elkaar die handen reiken.

En stel dan hè - want in een kerk mag je toch dromen: als we moeten constateren dat de ene crisis tot een andere leidt, zou het dan ook zo kunnen zijn dat de ene oplossing tot een andere leidt? We moeten zuiniger met energie omgaan, maar daardoor gaat de CO2-uitstoot nu voor het eerst een beetje omlaag! We hebben minder te besteden, maar worden ons daardoor ook meer bewust van de enorme hoeveelheid overbodige spullen die we altijd maar aanschaffen. Er is te weinig opvang voor asielzoekers, maar kerken door het hele land laten zich van hun beste kant zien nu ze hun deuren voor deze mensen openen. En er zijn intussen burgemeesters die ervoor pleiten dat deze mensen aan het werk kunnen om daarmee het enorme personeelstekort wat te verlichten. Er is oorlog, ja, en dreiging van oorlog op wereldschaal, dat is doodeng, maar het maakt ons er ook te meer van bewust hoe belangrijk vrede is.

Ik wil nog een keer in de glazen bol kijken en zien dat het goed komt. Dat ploerten en schenders het nakijken hebben. En laten we dan nu vast samen dat lied zingen. Tegen de verchromde machinerie. Tegen de laatste oorlog en dan roepen we vanuit onze schuilkers en vanuit deze schuilkerk: Vrede Nu.